

Dinàmica sobre conflictes i construcció de pau: Negociar la pau a Kananga Josep Mª Royo, Escola de Cultura de Pau

Objectiu:

- Conèixer els diferents actors i les seves funcions i/o estratègies
- Reflectir i analitzar la complexitat i les dificultats dels processos de pau.
- Identificar i valorar les possibles eines i recursos que faciliten un procés de pau
- Creació d'un espai pràctic on poder desenvolupar les potencialitats discursives i de negociació, foment de la confiança i recerca d'alternatives.

Material:

- Fotocòpies per a cada grup de participants dels seus rols i de la descripció del context
- enganxines per a que cada persona s'identifiqui amb el nom de l'actor que representa
- una pissarra o cartolines per a que els mitjans de comunicació apuntin els esdeveniments

Temps estimat: 3h

Desenvolupament:

Presentació (15 minuts) Es formen grups de dos a cinc persones i s'escull una persona o dues per a fer l'observació del joc. Es presenta el cas de Kananga-Sampula i s'explica el procediment del joc de rol.

1ª Fase (15 minuts) Els membres de cada grup discuteixen l'estratègia a seguir donada la situació de conflicte armat i el seu rol. Es poden decidir: a) possibles aliances i interaccions amb altres actors, b) propostes d'acció, c) un representant del grup, e) definir possibles característiques a cadascun dels actors. Els actors han d'enganxar-se una etiqueta amb el nom del rol que representen per poder ser identificats més fàcilment. Dins del grup poden haver-hi tendències diferents i inclús contraposades, que es poden visibilitzar en el transcurs de la dinàmica.

2ª Fase (15 minuts) Cada grup tria un representant que explicarà en públic alguns trets bàsics del grup al que representa, i quins poden ser alguns dels contactes que volen dur a terme per a maximitzar el seu rol. És, el que podríem anomenar, la postura oficial.

3ª Fase (1h-1.30h) Fase de "mercadillo", propostes d'aliances, els grups s'interrelacionen per a buscar possibles solucions al conflicte. No cal explicitar tots els contactes, alguns es poden fer més en secret. Es faran successives rondes –si s'escau– si els actors volen fer propostes alternatives després de la presentació, o si algú fa alguna proposta a tots els actors, per veure la possible evolució del paper de cada actor. Les rondes

Avaluació (30-45 minuts): Com s'ha sentit cada actor i grup realitzant el seu paper? Comenteu, actor per actor, quin ha estat el seu paper dins la negociació, i els contactes i les postures que ha mantingut durant la dinàmica. Creieu que es correspon a la realitat? Per què/per què no?.

Quines interrelacions s'han donat entre els actors? Quines no s'han donat? Què ha facilitat avançar cap a l'acord? Què ho ha dificultat?

Quines creieu que son les causes del conflicte armat?

Quina ha estat la implicació d'actors externs al conflicte (centre de mediació, ONGs, etc.) facilita o dificulta el procés de negociació?

El tamany dels grups i del conjunt de la classe dificulta la presa de decisions?

S'han trobat dificultats per a establir espais i canals de diàleg i negociació entre les parts enfrontades?

Heu trobat problemes de coordinació dintre del grup i entre els grups? A què creieu que es degut?

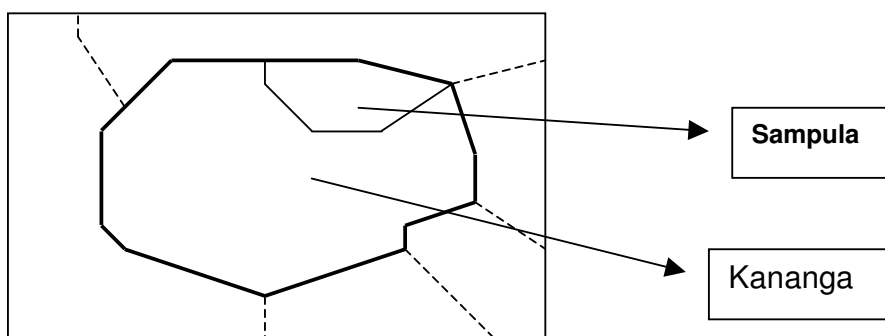
Altres indicacions: Aquesta dinàmica reflexa la complexitat dels conflictes armats. Si sou capaces d'identificar els fets, actors, etc. que dificulten i els que faciliten la possibilitat d'arribar a una solució negociada entre els actors, ja serà suficient.

Propostes d'acció: Podeu comparar el que ha succeït a la dinàmica amb un context de conflicte armat i/o de negociació que conegueu. Penseu quines dificultats hi ha en aquell context i identifiqueu quins factors podrien facilitar una sortida negociada al conflicte armat.

Recollint algunes de les dificultats que poden haver sorgit en la trobada d'una solució negociada en el cas de Kananga, presentem algunes de les possibles mesures que es poden prendre per a neutralitzar-les:

- La complexitat dels conflictes armats fa que el temps per a resoldre totes les seves causes sembli sempre insuficient. És important no perdre de vista el calendari, i no deixar passar el temps i convertir la negociació en un procés inacabable.
- És necessari remarcar la necessitat de buscar altres espais d'intercanvi i negociació fora de la classe per a crear més ambients i possibilitats.
- Cal deixar clar quin és el paper i la llibertat d'acció que poden desenvolupar els diferents actors, diferenciar els rols dins de la negociació.
- que no sempre uns actors que han estat fortament enfrontats estan predisposats a confiar en la bona disposició de l'altre i a ser flexibles. Una forma de prevenir aquesta dificultat és que, en iniciar un procés de pau, les parts enfrontades facin gestos per demostrar la seva voluntat real d'arribar a un acord beneficiós per les dues parts: són les mesures de construcció de confiança (actes simbòlics, alliberament de presos, construcció d'infraestructures (ponts, carreteres) que posin en relació les parts enfrontades, etc).
- d'altres vegades, la dificultat prové de la poca representativitat de les decisions negociades: un cas molt comú és que les parts negociadores arribin a un acord que la població no accepta. Un acord en aquestes condicions té molt poques possibilitats de ser aplicat. Pot ser interessant, per evitar aquesta situació, fer tallers previs amb la població, per a recollir les seves opinions i propostes de resolució del conflicte armat.
- En alguns contextos hi ha actors, els spoilers (= desbaratadors), que no estan d'acord en negociar. Els spoilers sovint són actors armats que no volen negociar, o que no es senten representats per l'equip negociador que teòricament defensa els seus interessos. A vegades, també, són col·lectius de víctimes no disposats a que es negociï amb l'actor armat que els ha causat el patiment. És molt important no minimitzar el poder que poden tenir aquests actors en sabotejar el procés de pau, i mirar de recollir al màxim les seves demandes.

Introducció a la dinàmica

Ens trobem a Kananga, un país de la regió dels Grans Llacs, al centre d'Àfrica. Des de 1970 hi ha un conflicte armat a la zona nord del país, a Sampula, on la majoria de la població és de l'ètnia Luo. Els Luo exigeixen el seu reconeixement com a unitat política i territorial diferenciada i amb uns drets que el govern central no reconeix. A la resta del país la població és de l'ètnia Makongo. La majoria de les institucions de l'estat estan dominades per la població de l'ètnia Makongo.

Al 1964, el país s'independitzà de Frèngica, que durant el període colonial havia col·locat a gent de l'ètnia Makongo a les institucions de l'administració colonial en detriment dels altres grups comunitaris del país, trencant amb el sistema tradicional de representació i rotació intercomunitària a les institucions i de convivència entre els diferents grups.

Les principals fonts de riquesa són la fusta, els diamants i el coltan (mineral imprescindible per a la fabricació de xips pels ordinadors, mòbils, etc.), que es troben principalment a la regió de Sampula. Durant aquests 40 anys han mort al voltant de 50.000 persones a causa dels enfrontaments, a causa de la crisi humanitària que s'ha provocat a la regió, i a causa del deteriorament de les condicions de vida i de les malalties relacionades. 90% de les persones mortes eren població civil principalment de Sampula però també de Kananga. El 10% restant són a víctimes militars. Al voltant de 300.000 persones de l'ètnia Luo es troben desplaçades dintre del país, sobre una població d'un milió de persones que té Sampula, a causa de la violència entre el grup armat i les FFAA, i 100.000 han fugit als països veïns. Hi ha 10.000 presos polítics i de consciència sampulesos a les presons de Kananga, i des de l'inici del conflicte al voltant de 30.000 persones han desaparegut. A la vegada, la població Makongo també sofreix la violència del FAS, el grup armat de Sampula i al voltant de 100.000 makonguesos es troben desplaçats dintre el país. Hi ha una greu crisi humanitària a la regió ja que les organitzacions tenen dificultats per a donar assistència a la població a causa de la violència i aquesta no té les necessitats bàsiques cobertes. Les darreres eleccions es van celebrar al 2003, amb acusacions de frau generalitzat a la regió de Sampula.

Actors involucrats:

1. Nacions Unides
2. Estats potència i Consell de Seguretat de l'ONU
3. govern de Kananga-FFAA
4. grup armat d'oposició de Sampula (FAS, Front per a l'Alliberament de Sampula)
5. partit polític de Sampula (Unió del Poble de Sampula, UPS). Braç polític del FAS
6. població civil de Sampula
7. Població civil de Kananga
8. mitjans de comunicació
9. centres de mediació i resolució de conflictes
10. ONG de caràcter humanitari i ONG de defensa dels Drets Humans
11. empreses transnacionals

Descripció dels actors de la dinàmica

NACIONS UNIDES (ASSEMBLEA GENERAL DE L'ONU I SECRETARI GENERAL): Representeu l'Assemblea General de l'ONU (on són representats 191 països) i el Secretari General de l'ONU. La ONU agrupa a gairebé tots els Estats; els seus propòsits, establerts a la seva Carta fundacional, són el manteniment de la pau i la seguretat internacional, el desenvolupament de relacions de cooperació entre els estats per a resoldre els problemes socials, culturals, humanitaris i econòmics de caire internacional, la promoció i de la defensa dels Drets Humans i les llibertats fonamentals, i la coordinació de les activitats dels Estats per a assolir aquestes finalitats. Es dedica a prevenir que les disputes puguin escalar en conflictes armats, a persuadir a les parts enfrontades a que negociïn per a resoldre les incompatibilitats entre ells.

Objectiu: Assegurar l'estabilitat i la pau internacional. El vostre marge de maniobra es veu sovint limitat per la política del Consell de Seguretat, que té interessos diversos i sovint contraposats, per l'aportació de recursos per a finançar les activitats de l'organització, que també provenen dels Estats membres, i pel funcionament de l'aparell burocràtic de l'organització, que fa que de vegades la presa de decisions es retrassi.

Com fer-ho: Podeu anomenar enviats i representants especials del Secretari General per a que promogui converses i negociacions, elaborar informes sobre la situació que pateix la regió (per a això no cal el consentiment del Consell de Seguretat, però sí que necessiteu el permís de l'Estat en qüestió), aplicar sancions (embargaments de tot tipus) o dur a terme accions militars i de manteniment de la pau (per a això necessiteu el vist-i-plau del Consell de Seguretat) entre moltes altres accions.

CONSELL DE SEGURETAT DE L'ONU: Formen part del Consell de Seguretat de l'ONU 15 països, dels quals 5 són membres permanents (EUA, Regne Unit, França, Xina i Rússia) i tenen la capacitat de bloquejar qualsevol decisió.

Objectiu: La vostra finalitat és, a més de mantenir la pau i la seguretat internacional d'acord amb els principis i propòsits de l'Organització, assolir i enfortir els vostres interessos econòmics, polítics i geoestratègics.

Com fer-ho: Per a això, podeu:

- Investigar qualsevol disputa que pugui conduir a una tensió internacional i recomanar mètodes per a resoldre-la, mitjançant tasques de diplomàcia oficial: establint contactes amb el Govern, els grups armats, i altres organitzacions socials implicades en els conflictes armats,
- Decidir les mesures a prendre en cas d'amenaça a la pau o d'un acte d'agressió (pressió mitjançant l'establiment d'observadors, d'una missió de manteniment de la pau (casco blau) o sancions econòmiques, militars, embargaments d'armes),
- Executar una resposta militar contra un agressor,
- Realitzar la supervisió administrativa i institucional a àrees estratègiques designades per les Nacions Unides (creació de protectorats transitoris a zones en disputa).

GOVERN DE KANANGA: No representeu a tota la població del país. Teniu interessos econòmics a la regió en disputa, com l'explotació dels recursos naturals (fusta, diamants, petroli) de la regió. Amb els beneficis de la venda d'aquestes matèries precioses el govern s'enriqueix i pot continuar amb la compra d'armes necessàries per a eliminar al grup armat. El govern ha minat algunes parts de la regió de Sampula amb prop de 300.000 mines antipersona. Aquest actor inclou també les Forces Armades (FFAA) del país i disposa d'un nombre indeterminat de milícies paramilitars. Fins ara, heu utilitzat la força repressiva dels cossos de seguretat de l'Estat per a imposar les vostres decisions, violant els drets humans de la població civil, i principalment, a la regió de Sampula.

Objectiu: Enriquir les vostres elits i manteniment del vostre estatus.

GRUP ARMAT D'OPOSICIÓ FAS (FRONT PER A L'ALLIBERAMENT DE SAMPULA): El FAS consta de 20.000 combatents. Disposeu de prop de 30.000 armes lleugeres, i també heu minat algunes regions de Sampula per a evitar l'accés de les FFAA amb al voltant de 200.000 mines antipersona.

Objectiu: Exigir una quota de poder polític al país que representi a la població de la regió de Sampula. Donada la situació d'inexistència de pluralitat política, l'únic camí que es veu viable és assolir la independència. Heu escollit el camí de la violència armada. No deixareu les armes fins a no tenir garanties d'obtenir una major representació política.

PARTIT POLÍTIC DE SAMPULA (UNIÓ DEL POBLE DE SAMPULA, UPS): És el principal partit de la regió de Sampula, se'l considera el braç polític del FAS, encara que oficialment no existeix cap vincle entre uns i altres. Té una gran acceptació a nivell social, i una xarxa político-social de recolzament molt forta i molt arrelada a la societat sampulesa. És la força majoritària a la regió, però no va aconseguir cap representació política al Govern nacional degut al frau de les eleccions i a la discriminació que pateixen.

Objectiu: Reivindicar la independència, encara que amb una autonomia determinada i un repartiment més equitatiu dels beneficis per l'explotació dels recursos naturals es podria arribar a un principi d'acord amb el Govern de Kananga.

POBLACIÓ CIVIL ORGANITZADA DE SAMPULA: Són les principals víctimes de les violacions dels drets humans: Dins de Sampula hi ha una part de la societat civil que està organitzada (sectors religiosos, associacions de dones, sindicats, associacions de defensors de drets humans, plataforma d'artistes, premsa independent – grups locals de base). Heu establert mecanismes per a cobrir les mancances culturals, sanitàries, d'educació, xarxes de solidaritat, a la regió, per a suplir l'absència de l'Estat a Sampula.

Objectiu: Intentar crear canals de diàleg i pressionar al Govern per a que iniciï un procés de negociació.

POBLACIÓ CIVIL DE KANANGA: Una part de la societat de la resta del país segueix les directives del govern de forma acrítica o bé perquè estan manipulats pels mitjans de comunicació i/o bé perquè es beneficien de la situació actual (mantenir l'actual estatus quo, i vetllar perquè no canviï el govern). Una part de la societat civil (sectors religiosos, associacions de dones, sindicats, associacions de defensors de drets humans, plataforma d'artistes, premsa independent – grups locals de base) estant intentant crear canals de comunicació i pressionar al Govern per a que iniciï un procés de negociació.

Objectiu: Podeu decidir entre dos objectius: o bé intentar crear canals de diàleg i pressionar al Govern per a que iniciï un procés de negociació, o bé recolzar activa o passivament el Govern de Kananga.

MITJANS DE COMUNICACIÓ: Busqueu la notícia amb la intenció de visibilitzar els contextos de violència i mobilitzar la opinió pública occidental. La competència entre els mitjans i els seus propis interessos econòmics i polítics, condicionen quines informacions es donen. A més, molt sovint els mitjans de comunicació no analitzen les causes de fons dels conflictes armats i sols es centren en les situacions i imatges més violentes i que criden més l'atenció de forma acrítica.

Objectiu: Cobrir les notícies del conflicte armat (escrivint-les a la pissarra, en paper l'embalar, etc.). Podeu escollir com fer la cobertura del conflicte. Sereu imparcials, atendreu a interessos particulars, o bé buscant notícies morboses? Sou un mitjà de comunicació local o internacional?

CENTRES DE MEDIACIÓ I RESOLUCIÓ DE CONFLICTES: La tasca dels centres de mediació és crear espais de diàleg entre els actors enfrontats, obrint vies de comunicació directes o indirectes, i generar opcions i alternatives a les propostes que obstaculitzen el procés.

Objectiu: Aportar eines, idees i propostes alternatives per a la resolució del conflicte.

Com fer-ho: Podeu proposar mesures de construcció de confiança, per a facilitar els primers contactes, clarificar les propostes presentades per les parts per a fer-les entenedores a l'altre, per a evitar les malinterpretacions, reformular les propostes per a fer-les més assequibles i més digeribles per l'altra part, etc.

ONG HUMANITÀRIES (actor opcional): L'assistència humanitària s'ha de realitzar sota els principis d'humanitat i d'imparcialitat i sense cap tipus de discriminació. Les autoritats competents han de

concedir i facilitar el lliure accés de l'assistència humanitària i permetre a les persones que duguin a terme aquesta assistència un accés ràpid i sense obstacles a la població que està patint la crisi humanitària.

Objectiu: Intenteu donar resposta a la crisi humanitària provocada pel conflicte armat, oferint assistència a la població afectada, i visibilitzant la greu situació de la població víctima del conflicte armat. S'ha de decidir si sou una ONG internacional (esteu fora del país, necessiteu permís d'entrada al país i a la regió) o una ONG local (esteu dintre del país, teniu més capacitat de maniobra, proximitat i credibilitat entre la població, però teniu menys recursos)

ONG DE DRETS HUMANS (actor opcional): Representeu una Organització No Governamental que supervisa la situació dels drets humans al món, per a denunciar les injustícies comeses pels governs i per altres actors no governamentals. Denuncieu les violacions dels drets humans comeses al conflicte armat, exigiu la investigació de la situació dels desapareguts i l'alliberament dels presos polítics i de consciència. Exigiu la fi de la impunitat, de les execucions extrajudicials, i dels casos de tortura i maltractaments comesos als centres de detenció i a les presons.

Objectiu: Preneu testimoni a víctimes de violacions dels drets humans per a recollir proves amb l'objectiu de presentar denúncies als Organismes internacionals de Drets Humans. S'ha de decidir si sou una ONG internacional (esteu fora del país, necessiteu permís d'entrada al país i a la regió, depenent del paper que voleu realitzar) o una ONG local (esteu dintre del país, teniu més capacitat de maniobra, proximitat i credibilitat entre la població, però teniu menys recursos, i podeu patir més pressions d'els actors en c)

EMPRESSES TRANSNACIONALS: Com a multinacional, us dediqueu a l'explotació dels recursos per al seu benefici propi. Heu establert acords comercials amb el govern per a poder explotar els recursos de Sampula. Algunes de les vostres empreses tenen la seva seu en els Estats potència.

Objectiu: Aconseguir el màxim control dels recursos. Heu d'aconseguir els permisos corresponents d'entrada al país i també a la regió.